

Autonomni ženski centar
Konferencija:
«AUSTRIJSKI MODEL INTERVENCIJE U SLUČAJEVIMA NASILJA U PORODICI»
Beograd, 28.6.2007.

Silvija Taler,
sudija i savetnica u Ministarstvu pravde Austrije, u Direktoratu za krivično
zakonodavstvo

Veoma sam zahvalna što ste me pozvali da danas budem ovde sa vama. Nasilje prema ženama, a posebno nasilje u porodici je ozbiljno pitanje, pitanje zbog kojeg svi mi treba veoma da se zabrinemo. Iako je nasilje nad ženama stara pojava, ipak reakcije država na tu pojavu, čak i u Evropskoj Uniji, se razlikuju u velikoj meri. U nekim državama još uvek nije postignuta jasna i sveobuhvatna strategija. I tako, kako se ustanovljavaju novi standardi, širi se jaz između tih zemalja, koje još uvek nisu preduzele potrebne zakonodavne i organizacione korake.

Postoji više načina kojima se staje na put nasilju u porodici i ne postoji samo jedno jedino rešenje problema. Ali ipak, na kraju efikasnost sistema se ogleda u tome koje će presudne odluke doneti zakonodavac. Ono što moja koleginica Roza Logar i ja želimo je da vam danas prikažemo kratak pregled austrijskog modela zaštite žrtava u slučajevima nasilja u porodici, model koji se pokazao kao veoma efikasan i koji su preuzele i mnoge druge države donoseći nova zakonodavna rešenja u ovoj oblasti. Ali pre nego što počnem sa detaljnom analizom austrijskog pristupa, želela bih da **naglasim neophodne preduslove** koji bi svaki model trebao da sadrži, kao i šta su mogući dobici i potencijalni nedostaci tih preduslova.

Pre svega, želim da imenujem najvažniju činjenicu svakog modela zaštite i svake odluke o zabrani zlostavljanja: Bez obzira koju politiku zauzme država, u svakom slučaju mora da na **nedvosmislen način stavi do znanja da je pitanje nasilja u porodici pitanje od javnog interesa.**

Dela nasilja koja su učinjena u sferi porodice ne treba više da budu definisana i tretirana kao privatna stvar, već kao **razlog za javnu zabrinutost.** Ta dela su **stvar javne sigurnosti.**

Zbog toga je neophodna **prva brza intervencija**, tačno definisani postupak koji predstavlja znak da nema tolerancije za nasilno ponašanje prema ženama (tzv. nulta tolerancija).

Kada govorimo o ovoj prvoj intervenciji **policija** mora da bude **ključni akter u sprečavanju neposredne opasnosti**, ali i u prekidanju nasilne veze, gledano

dugoročno. Policija treba da bude ovlašćena da interveniše i da u skladu sa svojim ovlašćenjima odmah iseli potencijalnog prestupnika iz porodičnog doma žrtve. Policija treba da naredi prestupniku da se drži podalje, čak i kada je u pitanju zajedničko domaćinstvo.

Zbog toga se mora ponovo definisati uloga policije. Intervencija, čiji je osnovni zadatak da spreči eskalaciju situacije, nije svrsishodna kada je u pitanju prevencija, i daje pogrešnu poruku. Neophodna je promena stava. Policija ne treba da shvata nasilje u porodici kao privatan "sukob", već kao pravo žrtve na zaštitu od strane državnih službi. Uloga policije ne sme da bude samo rešavanje porodičnih svađa. Cilj policijske intervencije treba da bude stavljanje do znanja prestupniku da je odgovoran, sa jedne strane i zaštita žrtve, sa druge strane.

Dodeljivanje policiji ove nove uloge očigledno zahteva prateće mere. Nezaobilazno je da policijska ovlašćenja moraju biti osavremenjena i da moraju biti dostupne mere namenjene edukaciji.

Ova promena stava je neophodna i već se vidi u nekim zemljama. Ali je takođe uočljivo da su državni postupci na ovom polju započeli tek pre desetak i manje godina.

U državama kao što je *Austrija*, i onima koje su sledile naš primer *Češkoj*, *Danskoj*, *Finskoj* i nekim zemljama *nemačkog govornog područja*, zakonom su uvedena veća ovlašćenja policije da iseli osobu iz stana na osnovu toga što njegovo ili njeno prisustvo predstavlja rizik za drugu osobu koja tu živi. Ovim odredbama nisu zamenjena nego su dopunjena ovlašćenja policije da uhapsi osumnjičenog. U drugim zemljama kao *Luksemburg* i *Švedska* na primer, pravo policije da iseli prestupnika ili osumnjičenog zavisi od dobijene **saglasnosti javnog tužioca**. I opet druga zakonodavstva, kao što je francusko, **odluku o iseljenju ostavljaju sudu**.

Stoga, da li o nalogu za iseljenje odlučuje samo policija, javni tužilac ili sud je istovremeno i **stvar principa** (sa aspekta podele vlasti) i **stvar praktičnosti**. Bez obzira na politiku koju država usvoji važna činjenica je da u svakom slučaju žrtvi mora biti garantovana brza nebirokratična intervencija.

Ali dozvolite mi da naglasim jednu stvar u ovom kontekstu: Bez obzira na sve, nikada ovlašćenja policije, kada izađe na lice mesta na kome se dogodilo nasilje u porodici, ne smeju da zavise od saglasnosti žrtve da bi se preduzeli dalji koraci protiv nasilnika.

Naročito, u toku prve faze, intervencija policije ne sme zavisiti od želje same žene. Svako drugo rešenje bi **značilo traženje i previše od ugrožene žene koja je pod psihološkim pritiskom koji proističe iz nasilne veze**. U hitnim slučajevima, intervencija čak mora da bude i protiv njene volje.

Policija treba da naloži prestupniku da odmah izađe i da se ne približava stanu u kome žrtva živi, što je najčešće i dom prestupnika. Nasilnik je taj koji treba da napusti kuću, a ne žrtva. Niti je žena ta koja treba da traži sklonište kod prijatelja ili u sigurnoj kući. Ovo nije samo stvar praktičnosti, već veoma jasan psihološki signal nasilniku i žrtvi u toj situaciji.

Ovaj princip ima za cilj prenošenje poruke o ozbiljnosti nasilja u porodici i o odgovornosti nasilnika, poruke koja ima velikog značaja u odnosu na:

- promenu stava i ponašanja nasilnika,
- pomoć žrtvi koja se bori sa traumom od nasilja i osećajem sramote i krivice,
- odnos na koji društvo pristupa nasilju.

U ovoj fazi neophodno je da policija i žrtvi i nasilniku objasni činjenicu da se postupanje policije **odvija ex officio**, po službenoj dužnosti, a ne zato što to žrtva želi.

Ova prva faza intervencije je veoma zahtevna za sve osobe koje su uključene. Svi znamo da je veoma teško osnažiti, ojačati poziciju žene koja je preživela nasilje. Zbog toga je osnovno pitanje koji pristup je najpogodniji uzimajući situaciju žrtve?

Iskustvo Austrije je pokazalo da je neophodan model koji se sastoji iz dve faze. Reakcija države treba da bude strukturisana u dve faze:

Prema Austrijskom Zakonu o policiji, koji je stupio na snagu 1997.g., policijski službenici su ovlašćeni da isele nasilnika iz stana u kome stanuje potencijalna žrtva i zabrane mu pristup u neposrednoj okolini stana, kao i da mu zabranine da se vraća u stan, **ako se na osnovu određenih činjenica može pretpostaviti da je trenutni napad na fizičku sigurnost individue**. Za vreme ove prve faze, intervencija ne zavisi od volje žene. Ali ova prva zaštitnička faza je krajnje ograničena. **Zabrana ističe deseti dan od dana kada je izdata od strane policije.**

Posle toga kontrola nad daljim procesom promene se jasno i beskompromisno prenosi na ugroženu ženu. U okviru ovih prvih 10 dana ona može da **traži meru zaštite pred porodičnim sudom**. U tom slučaju policijski nalog ističe kada se odluka suda dostavi tuženom. U svakom slučaju policijski nalog će isteći nakon dvadesetog dana od njegovog izdavanja.

U ovoj drugoj fazi odlučuje inicijativa žrtve. Ona može da odluči da li želi da se produži dejstvo zabrane putem mera zaštite ili ne.

U ovom kontekstu takozvani interventni centri, nevladine organizacije koje su se specijalizovale na polju pomoći žrtvama - o čemu ćemo čuti više od Roze Logar, direktorke interventnog centra u Beču - imaju ključnu ulogu. Ovi servisni centri pomažu ženama da posle policijske intervencije odluče da li žele da traže mere

zaštite pred sudom ili ne. Pomažući ženama na psihološkom planu i kroz pravno savetovanje oni mogu da pomognu da se na kraju okonča nasilna veza.

Sažetak **Austrijskog modela** pokazuje da on **počiva na tri stuba**: Nalozi za iseljenje i zabranu pristupa koje izdaje policija; dugoročna zaštita putem mera zaštite koje donosi porodični sud i na kraju, ali ne i poslednji, besplatno savetovaništvo i podrška Interventnih Centara.

Ovaj kratak pogled na austrijski sistem pokazuje da su organizacije koje pružaju podršku žrtvama nezamenjiva karika koja povezuje državne institucije i žrtvu. Njihov značaj ne sme biti zanemaren od strane države: Efektivan pristup podršci žrtve je glavni kamen oslonac za funkcionisanje sistema za borbu protiv nasilja: Zbog toga država treba da da svoj doprinos u podršci ovih organizacija. U Austriji postoji mreža organizacija koje pružaju podršku žrtvama. Imamo devet Interventnih Centara u celoj državi koji se finansiraju od Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva zdravlja i za ženska pitanja.

Specijalne odredbe nalažu da su policijski službenici dužni da obaveste Interventne Centre o svakoj prekršenoj policijskoj zabrani. Kada dobiju takvu informaciju, Interventni Centri mogu da se sami angažuju i obrate se žrtvi i da joj ponude pravni savet i psihološku podršku. I dalje, policijski službenici su po zakonu obavezni da savetuju ženi koja je u visokom stepenu ugroženosti da postoje odgovarajuće prostorije za zaštitu žrtava, kao što su Interventni Centri. Ova obaveza predstavlja ključni element projekta Austrijske reforme. Baziran je na pretpostavci da prilikom incidenta partnerskog nasilja država ne sme da čeka da žrtva sama nađe put do savetovaništva, već da postoji obaveza da se ženi aktivno pomogne - u formi podržavajućeg socijalnog rada.

Sistematski uređena saradnja između policije ili državnih institucija i organizacija koje pružaju podršku žrtvama je ključni element u borbi protiv nasilja u porodici. Pravni osnov za razmenu informacija je neophodan. Samo na ovaj način moguća je bliska saradnja između policije i privatnih savetovaništva za žrtve. Policijskim službenicima mora biti zakonom dozvoljeno da otkriju lične podatke u slučajevima nasilja u porodici ovlašćenim organizacijama za pomoć žrtvama do one mere koja je potrebna da bi se zaštitile osobe koje su u opasnosti. Moraju se pružiti informacije o proceduri intervencije i o ponašanju nasilnika, koje su od značaja za rad organizacija koje pružaju pomoć žrtvama.

Nasilnu vezu ne može da okonča samo intervencija policije, niti bi takva intervencija bila dovoljna sankcija. Ona predstavlja samo prvi korak, a zatim sledi hitna saradnja sa ostalim institucijama - kao što su porodični sudovi, centri za zaštitu dece, krivični sud i privatne institucije.

Zajednička tačka sa koje treba da započnu svi efektivni preventivni programi je da ni jedna institucija ne može biti uspešna ako radi sama. Potreban je holistički i kooperativan pristup.

I tako postepeno, dolazi do razvijanja zajedničkog razumevanja problema.